

Huumorilla vanhuudesta

*Rimpelä, Anna. 2018.
Pitkään meni ihan hyvin.
Helsinki, Otava. s. 268.*

Kirjailija Anna Rimpelän esi-koisteosta *Pitkään meni ihan hyvin* luonnehditaan esittelytekstissä ”hillittömäksi ja riemukkaaksi romaaniksi erään mummon edesottamuksista”. Tämä lataa vahvoja odotuksia lukijalle, etenkin kun otetaan huomioon kirjoittajan tausta näyttelijä-koomikkona. Otsikko virittää odottamaan jonkinlaista muutostarinaa, mutta vasta viimeistä lehteä käännettyään ja kannen sulkiessaan oivaltaa sen osuvuuden: totta tosiaan, sellaisena päähenkilöiden elämäntarinoita voisikin hyvin kuvata.

Teoksen pääosassa on jo kypsään ikään ehtinyt Aino Ritari. Kertomus alkaa hänen aloittamastaan kuolemaan valmistautumisen projektista. Kirjan ensimmäinen virke koukuttaa varmasti jatkamaan lukemista ensimmäistä repliikkiä pidemmälle, sillä kirjailija syöksyy suoraan tapahtumien keskelle. Aino esitellään nimittäin ilman turhia mutkia ensimmäisessä kohtauksessa eläinkaupassa, jossa hän toteaa myyjälle halua-

vansa ”sellaisen eläimen, joka kuolee ennen minua, kiitos.” Kuvaus marsun ostamisesta on kokonaisuudessaan varsin herkullinen, etenkin kun tässä vaiheessa lukija ei oikein vielä tiedä mitä odottaa.

Ainon kuolemaan valmistautumiseen kuuluu myös muita tehtäviä, joita kuvataan marsun hankintaan verrattavalla suorasukaisen lakonisella tyyllillä. Lukija tutustutetaan myös muutoin päähenkilön persoonaan lyhyiden toimintaepisodien kautta, joiden avulla tehdään selväksi hänen jokseenkin omalaatuista ajatuksenkulkuaan. Aino vieraillee muun muassa hautaustöimistössä, ja hankkii itselleen sopivan arkun valmiiksi kotiin toimitettuna. Monet tapahtumista ovat varsin makaaberejakin luonteeltaan, mutta tästä huolimatta kirjailija onnistuu luomaan päähenkilöstä Ainosta varsin sympaattisen mielikuvan. Lukija pääsee jakamaan Ainon pään sisäisen maailman: päällisin puolin arveluttavalta vaikuttava toiminta tulee näin ymmärrettäväksi, loogiseksi ja päämäärätietoiseksi toiminnaksi.

Ainon kertomuksen kanssa rinnakkain kulkee Seppo Miekkojan elämäntarina. Hän on verovirastosta eläkkeelle jäänyt leskimies, jonka koh-

talo kietoutuu Ainon tarinaan tämän naapurin kuoleman kautta. Lukija pääsee tutustumaan Seppoon paremmin, kun hän joutuu vastoin omia toiveitaan muuttamaan pitkäaikaisesta kodistaan Ainon naapuriin kyseiseltä Reinoserkulta perimäänsä asuntoon. Tarina muodostaa vastaparin Ainon luopumistarinalle: serkun kuolema saa Sepon hahtumaan siihen, että hänen oma elämänsä on varsin yksinäistä. Hän on viettänyt elämänsä hiljaisesti vuosikymmen sitten kuollutta vaimoaan muistellen, elättäen vain mielikuvituksessaan rikkasta rikoskertomusten maailmaa. Seppo kuitenkin hahtuu serkkunsa poismenon jälkeen omaan sosiaaliseen eristäytyneisyyteensä. Vaikka se on näyttäytyntä pitkälti omana valintana, hautajaisten jälkeen hän toteaa käytännön miehenä muutoksen tarpeen. Hän haluaisi omiin hautajaisiinsa enemmän ihmisiä, sillä ”Olisi ystävyystyttävä ihmisten kanssa, jotta arkulle löytyisi kantajia”.

Juonta kuljetetaan eteenpäin vaihdellen näkökulmaa Ainon ja Sepon välillä. Rakennelma on varsin hyvä idea, ja se tarjoaa kiinnostavasti erilaisia näkökulmia tapahtumiin. Paikoitellen ratkaisu kuitenkin

kin tuo katkoksellisuutta kerrotaan, sillä luvut ovat kovin lyhyitä, vain muutaman sivun mittaisia. Tämä napakoiden katsauksenomaisten tilannekuvien käyttäminen sopii hyvin kirjoittajan tyyliin, mutta paikoitellen nämä kohtaukset jäävät turhan pinnallisiksi ja irrallisiksi toisistaan. Lukijalle jää osittain sellainen vaikutelma, että yhteiskuntakriittistä katsetta olisi voinut terävöittää, ja huumorin kierrettä olisi voinut pyöräyttää vielä puoli kierrosta eteenpäin. Nyt Aion edesottamukset viranomaisten kanssa ja Sepon mielikuvitusrikkaat rikostarinatulkinnat arjen tapahtumista ovat viihdyttävää luettavaa, mutta jäävät paikoitellen odottamaan vielä sitä viimeistä silausta. Paikoitellen myös koetellaan hyvän maun rajoja.

Romaanin käännekohta tulee Aion kuolemaan valmistautumisen prosessissa farssille ominaiseen tyyliin viattomasta asiasta alkunsa saaneesta väärinkäsityksestä. Ikävästä sattumuksesta ja naapurin kuolemasta toipuakseen Aino päättää nautiskella muutaman lasillisen madeiraa, josta päihdyksissä päätyy virheelliseen johtopäätökseen. Naapurinrouva Mona on tuonut Ainolle Lähestysseuran kummilapsiesitteen, minkä vuoksi Aino päätyy kuvitelmaan tilanneensa itselleen afrikkalaisen miehen. Tästä tapahtumat alkavat vyöryä eteenpäin suorastaan hengästyttävää vauhtia niin, että

kuoleman sijasta Aino alkaa valmistautua tulevaan yhteiselämäänsä senegalilaisen Heimopäällikön kanssa.

Juoni etenee vauhdikkaasti ja säilyttää sisäisen logiikkansa hyvin. Aion näkökulmasta hänen toimintansa on perusteltua, kuten farssin päähenkilön yleensäkin. Tapahtumat itsessään ovat koomisia, ja tätä korostetaan tuomalla kertomukseen ulkopuolisen näkökulmaa: niin Sepon kuin esimerkiksi Aion pojan Saulin. Hauskalla tavalla Sauli on läsnä puolikkaissa lauseissa ja puhelimessa: hänen näkökulmansa tuodaan tekstiin läsnä olevaksi Aion jättämien vastaajaviestien sekä lyhyiden puhelinkeskustelujen kautta. Niukuudestaan huolimatta nämä paljastavat tarkkaavaiselle lukijalle äidin ja pojan välisestä suhteesta enemmän kuin voisi osata odottaakaan. Tämänkaltainen läheissuhde on kuvattu erittäin oivaltavasti, vaikka sitä jääkin itse tarinankerronnassa enemmän sivurooliin.

Humoristisuudestaan ja kepeydestään huolimatta teksillä on potentiaalia resonoida iäkkään ja hänen läheistensä arkikokemuksen kanssa. Kirja sivuaa niin iäkkään itsemääräämisoikeutta, hyvää elämää, yksinäisyyttä kuin läheisten velvollisuuksiakin. Esimerkiksi tilanne, jossa naapurinrouva Mona raportoi Aion edesottamuksista hänen pojalleen Saulille, saattaa olla huvittavuudestaan

huolimatta varsin tunnistettava monelle läheisistään huolta pitävälle. Toisaalta itse perusasetelma vanhenevasta naisesta ja nuoresta miehestä tuntuu turhankin helpolta kliseen käännöltä, mutta tämä asetelma lienee palvelee kirjan humoristista tavoitetta.

Iäkkäiden ihmisten kokemus näyttää tulleen viime vuosina yhä enemmän kirjailijoiden ja elokuvantekijöiden huomion kohteeksi: viime aikoina silmiin on osunut viihteen saralta esimerkiksi elokuva *Hello, My Name Is Doris*, missä Sally Field esittää kuusikymppistä ikäneitoa, joka äitinsä kuoleman jälkeen osallistuu henkisen kasvun seminaariin, ja löytää itsensä haaveilemasta parisuhteesta nuoren mieskollegansa kanssa. Vastaavasti Sepon kaltaisia vanhenevan miehen stereotyyppioita hyödyntäviä kertomuksia löytyy niin Tuomas Kyrön *Mielensäpahoittajasta* kuin Rolf Lassgårdin *Mies, joka rakasti järjestystä* -kirjastakin. Kiinnostavana yksityiskohtana voi ehkä mainita sen, että myös ruotsalaisessa vastineessa iäkäs Ove löytää uutta elämäniloa nimenomaan maahanmuuttajien kanssa tehtävästä vapaaehtoistyöstä. Tämänkaltaisten teemojen mukaan ottaminen tuo kosketuspintaa yhteiskunnan viime aikaisiin muutoksiin. Toisella tapaa kerrotut tarinat myös rikastuttavat kulttuurista tarinavarantoa ja monipuolistavat niitä tapoja, joilla vanho-

ja ihmisiä nähdään. Toisaalta Sepon kaltaisen persoonan osallistuminen vapaaehtoisuustyöhön nimenomaan maahanmuuttajien kanssa on kirjoittajalta ehkä hivenen yllättävä ja odottamaton ratkaisu.

Mutta mitä kirjasta jäi sitten käteen? *Pitkään meni ihan hyvin* on hauska ja sujuvasti kirjoitettu, ja se sopii luettavaksi yhdeltä istumalta tai lyhyitä lukuja makustellen vaikkapa unta odotellessa. Stereotyyppiä leikitte- lyn voi tulkita tyytymiseksi helppoon ratkaisuun, mutta onnistuessaan nämä monelle tutut tilanteet herättävät tunnistettavuudessaan mahdollisuuden kokemuksen jakamiseen sekä myötäelämisen

tunteisiin. Paikoitellen lukija tosin jää pohtimaan kirjoittajan asennetta vanhoja ihmisiä kohtaan: välillä katseen lempeys ja kunnioittavuus tuntuvat katoavan ikävällä tavalla. Kirjoittajan tausta koomikona näkyy kirjan lyhyessä ja napakassa kirjoitustavassa: parhaimmillaan tämä toimii erinomaisesti kuorruttaen kirjan hengästyttäviä tapahtumasarjoja uusilla tulkinnoilla, mutta paikoitellen hidastaminen ja aiheen syventäminen olisivat saattaneet tuoda tekstiin lisäulottuvuutta. Tämä toki on tasapainotetta- lua. Esimerkiksi Catharina Ingelman-Sundbergin ”Keinutuolikoplan” seikkailusta kertovissa kirjoissa yhteiskun-

nallisuus on huumorista huolimatta läsnä paljon vahvemmin, tosin kolmannessa osassa jo melkein päälleliimattuna toistona. Tämän tyylilajin kirjoittaminen on herkkää tasapainoilua sen kanssa, nauretaanko yhdessä vai yhdelle, ja Rimpelän esikoisesta jääkin hivenen ristiriitainen olo. Mutta vähintäänkin *Pitkään meni ihan hyvin* on lukemisen arvoinen siinä, että se tarjoaa yhden näkökulman pohtia sitä, millaisena vanheneminen näyttäytyy nyky-yhteiskunnassamme.

Paula Vasara

projektitutkija ja
tohtorikoulutettava
Jyväskylän yliopisto
paula.vasara@jyu.fi